

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ekumeniska böndagsplakatet

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om ekumeniska böndagsplakatet. Enligt förslaget skall plakatet, som utfärdas varje år, beredas ekumeniskt. Förslaget till böndagsplakat överlämnas till undervisningsministeriet och föredras för republikens president för utfärdande utan att statsrådet lägger fram förslag till avgörande. Syftet är att fort-

sätta en gammal tradition enligt vilken statsöverhuvudet varje år utfärdar ett plakat om tacksägelse-, bot- och böndagar.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

MOTIVERING

1. Inledning

Det har varit en tradition i Finland att statsmakten årligen utfärdat ett plakat om fyra tacksägelse-, bot- och böndagar (böndagsplakatet). I Europa har bön- och fastedagar allt sedan Romarrikets dagar, på det tredje århundradet, högtidlighållits fyra gånger om året (quatember). I Sverige-Finland hänför sig de tidigaste uppgifterna om böndagar till 1200-talet och mer regelbundet till 1540-talet och framåt. I och med reformationen höll den katolska fastetraditionen och därmed böndagarna på att försvinna, men på Nyköpings riksdag godkändes den 7 januari 1612 ett beslut om en årlig böndag i hela riket i januari. Sedan 1630 firades böndag tre gånger om året, och 1674 blev det vedertagna antalet igen fyra. Böndagsplakaten utfärdades av kungen. Böndagsfirandet fortsatte under storfurstendömetiden i Finland med undantag av ett avbrott 1809—1812, då kontakten till Sverige just hade brutits. Under storfurstendömetiden utformades böndagsplakaten först i Kejsarens och Storfurstens namn, de sista åren utfärdades de av senaten i eget namn. Under självständighetstiden har bön-

dagsplakaten utfärdats av statsrådet fram till 1931 och därefter av republikens president.

2. Nuläge och de föreslagna ändringarna

I fråga om böndagsplakaten eller utfärdandet av dem finns inga bestämmelser. Förfarandet att plakaten utfärdats av statsmakten har baserat sig på en århundraden gammal praxis.

Sedan senare hälften av 1980-talet har böndagsplakatet till sin natur varit ekumeniskt, dvs. allmänskristligt och gemensamt för alla kristliga kyrkor. Böndagsplakatet har beretts av en arbetsgrupp tillsatt av undervisningsministeriet och med företrädare utom för undervisningsministeriet, för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, det ortodoxa kyrkosamfundet i Finland, Suomen vapaan kristillisyyden neuvosto och Ekumeniska rådet i Finland.

Böndagsplakaten har publicerats i Finlands författningssamling. Därtill har undervisningsministeriet sänt plakaten för kännedom till vissa religionssamfund.

Böndagsplakatet är inte rättsligt bindande. Religions- och samvetsfriheten hör till de grundläggande fri- och rättigheterna. Böndagsplakatets betydelse är således en fråga som var och en som läser eller lyssnar till texten får bedöma enligt sin personliga prövning. Religionssamfundet har enligt egen vilja kunnat använda texterna och temana i sin verksamhet.

Ändringar i den nuvarande traditionen med böndagsplakat har föreslagits i olika sammanhang. År 1977 motiverade kyrka och statkommittén (kommittébetänkande 1977:21) sitt ställningstagande för ett slopande av denna tradition särskilt med uppgiftsfördelningen mellan kyrkan och staten. Religionsfrihetskommittén (kommittébetänkande 2001:1) ansåg att böndagsplakatens innehåll med uppmaningen att delta i gudstjänster under böndagen och fördjupa sig i "den kristna trons eviga sanningar" kan upplevas som kränkande i ickekristna kretsar, även om iakttagandet av uppmaningen är en fråga som avgörs av envar genom personlig prövning.

I den fortsatta beredningen av religionsfrihetslagstiftningen kom det fram grunder för att bevara den gamla traditionen. I synnerhet de religionssamfund som har deltagit i beredningen av böndagsplakatet förde fram önskemål om att den gamla traditionen måtte fortsätta. En motivering var att plakatet för fram angelägenheter som är gemensamma för staten och kyrkorna, såsom social rättvisa och omsorg om nästan.

Enligt 57 § grundlagen sköter republikens president de uppgifter som nämns i grundlagen eller särskilt i någon annan lag. Riksdagens grundlagsutskott ansåg i sitt betänkande om religionsfrihetslagen (GrUB 10/2002 rd) att det trots den entydiga formuleringen i 57 § i grundlagen från 2000 inte kan finnas med lag jämförlig sedvanerätt som bygger på sekelgammal praxis. Av detta följer, att om det finns en önskan att bibehålla praxisen med böndagsplakat, så måste utfärdandet av plakatet föreskrivas i lag.

I propositionen föreslås att det årligen utfärdas ett böndagsplakat, som bereds ekumeniskt. Förslaget till böndagsplakat lämnas till undervisningsministeriet.

Till undervisningsministeriets ansvarsom-

råde hör enligt 18 § reglementet för statsrådet (262/2003) den evangelisk-lutherska kyrkan, det ortodoxa kyrkosamfundet samt övriga religionssamfund. Med stöd av denna bestämmelse kan beredningen av böndagsplakat anses höra till undervisningsministeriets ansvarsområde.

Böndagsplakatet skall enligt förslaget inte längre publiceras i Finlands författningssamling. Informationen om plakatet skall ombesörjas av undervisningsministeriet.

Eftersom böndagsplakaten inte på grund av innehållet förutsätter behandling i statsrådets allmänna sammanträde, föreslås att undervisningsministeriet föredrar plakatet för utfärdande av presidenten i statsrådet på samma sätt som för närvarande utan att statsrådet lägger fram förslag till avgörande.

3. Propositionens verkningar

I lagen befästs en fortsatt gammal tradition med böndagsplakat.

Propositionen har varken ekonomiska verkningar eller verkningar i fråga om organisation.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid undervisningsministeriet. Ministeriet har varit i kontakt med republikens presidents kansli med anledning av propositionen.

Propositionen har varit på remiss i justitieministeriet. På de grunder som ministeriet förde fram i sitt utlåtande har det inte förordats att lagförslaget avläts till riksdagen. Enligt justitieministeriets syn skulle en sådan lösning där utfärdandet av böndagsplakatet görs till en intern angelägenhet för de kyrkosamfund och andra religionssamfund som deltar i beredningen av plakatet, harmoniera bäst med systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna och de allmänna konstitutionella utgångspunkterna för statens högsta förvaltningsorgan.

5. Ikraftträdande

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst.

6. Lagstiftningsordning

Enligt 57 § grundlagen sköter republikens president de uppgifter som nämns i grundlagen eller särskilt i någon annan lag. Grundlagsutskottet ansåg i sitt betänkande om religionsfrihetslagen (GrUB 10/2002 rd) att det är ohållbart att det oberoende av en entydig formulering i 57 § i grundlagen som trädde i kraft 2000 skulle kunna finnas med lag jämförlig sedvanerätt som bygger på sekelgammal praxis. Uttrycket "särskilt i/genom lag" pekar enligt grundlagsutskottet (GrUB 10/1998 rd) också på att lagen är mer exakt och precis än normalt. Så betyder det till exempel att de frågor som presidenten har rätt att avgöra utan förslag från statsrådet måste preciseras i lag. Av grundlagsutskottets ståndpunkter följer att om det finns en önskan att bevara den gamla praxisen med böndagsplakat, så måste utfärdandet föreskrivas i lag.

Det föreslås att böndagsplakatet bereds ekumeniskt. Förslaget till böndagsplakat överlämnas till undervisningsministeriet, som föredrar det för republikens president utan att statsrådet lägger fram ett förslag till avgörande.

Från författningsrättslig synpunkt torde man kunna ställa frågan i vilken mån utfärdandet av böndagsplakatet har att göra med republikens presidents konstitutionella uppgifter. Majoriteten av folket hör likväl till nå-

got kristet kyrkosamfund och därigenom kan uppgiften utifrån en samhällspolitisk bedömning i sak anses ha beröringspunkter med republikens presidents ställning som statsöverhuvud.

Med tanke på religions- och samvetsfriheten som tryggas i grundlagens 11 § samt även med hänsyn till bestämmelserna om republikens presidents uppgifter bör man granska huruvida statsöverhuvudet kan bekräfta ståndpunkter eller andra texter som gäller en bestämd religiös-etisk syn. Ett bibehållande av den gamla traditionen kan anses stödja allmänmänskliga värderingar som betonar omsorg om nästan. Böndagsplakatet är även en del av det finländska kulturarvet. Som rättsnorm är böndagsplakatet inte bindande, utan det kan karaktäriseras som en i främsta hand religiös-etisk ståndpunkt. Som grundläggande fri- och rättighet innebär den gällande religions- och samvetsfriheten att böndagsplakatets betydelse är en sak för var och en som läser eller lyssnar till texten att bedöma enligt sin personliga prövning och den har inte ansetts kränka någons religions- eller samvetsfrihet.

Enligt regeringens uppfattning kan propositionen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock befogat att propositionen föreläggs grundlagsutskottet.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om ekumeniska böndagsplakatet

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Det årliga böndagsplakatet bereds ekumeniskt. Förslaget till böndagsplakat överlämnas till undervisningsministeriet.

2 §

Böndagsplakatet föredras för republikens president för utfärdande utan statsrådets förslag till avgörande.

3 §

Denna lag träder i kraft den 20 .
Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 21 november 2003

Republikens President

TARJA HALONEN

Kulturminister *Tanja Karpela*